

LES MISSIONS DELS FRARES I LA XINA DE MENDOZA
MARTÍN DE RADA: EL PROTOCOL DE LA MISSIÓ TRIBUTÀRIA

Martín de Rada va invertir els primers anys a les Filipines a criticar la inutilitat de l'assentament espanyol a les illes. Afirmava que els filipins eren massa pobres, que la seva conversió al cristianisme era del tot superficial, que els espanyols estaven despoblant les illes amb els seus abusos i que el seu únic avantatge era la proximitat a la Xina. En aquest aspecte, almenys, els famolencs colons filipins li donaven la raó. Però els xinesos continuaven arribant i, quan la capital es va traslladar de Cebú a Manila, els contactes amb la Xina van augmentar mentre que, alhora, arribaven els primers galions mexicans. La creixent activitat econòmica va atraure d'immediat l'atenció tant dels nous colons com dels pirates. El 1574, un d'aquests pirates, Limahon, va atacar Manila amb 72 naus i 2.000 homes, amb la intenció evident d'establir-s'hi. Manila va incendiar-se, però al final els espanyols van parar l'atac pirata i van acorrallar Limahon en una platja propera. Enmig de la lluita, un parell de naus oficials xineses van arribar per perseguir el pirata. Per agrair que lluitessin contra els pirates, les autoritats xineses de Fujian que estaven a bord van invitar un grup de colons espanyols a visitar la Xina. Vint persones van formar l'expedició i almenys dues van deixar-ne un informe escrit amb una descripció general del país. Van ser l'agustí Martín de Rada i Miguel de Loarca, un soldat i arrendatari que els va acompanyar. Ambdós relats són excel·lents, ja que van reunir una gran quantitat d'informació si es té en compte que, en total, només van estar-s'hi 45 dies. És evident que van parlar entre ells sobre els seus "informes", ja que tenen una estructura idèntica que s'observa pels encapçalaments que estructuren el text i perquè ambdós consten de dues parts: un itinerari i una descripció general de la Xina. La crònica que va escriure Martín de Rada sobre el viatge a la Xina és sorprenentment moderna. El seu text és impressionant i probablement el va redactar per publicar-lo. Amb la seva exhaustiva educació humanista a París i a Salamanca, Rada estava interessat en l'empirisme, la classificació, la comparació i la coherència lògica que anticipava al mètode científic modern. A falta d'una guia oficial, el governador de les Filipines va donar una sèrie d'instruccions informals a l'expedició. Després de transmetre a les autoritats xineses el desig dels espanyols d'establir relacions diplomàtiques amb la Xina i aconseguir-hi un lloc de comerç permanent, s'esperava que els espanyols informessin sobre les característiques del

poble xinès i de la terra, sobre els costums socials, els hàbits comercials i els secrets del país. Una de les parts finals estava dirigida als soldats que anaven a l'expedició: no molestar les dones, no burlar-se dels ídols, evitar sortir al carrer de nit i no prestar massa atenció a les coses xineses. Van escortar l'ambaixada al llarg de la costa xinesa, des de Xiamen fins a Fuzhou. Van avançar a través d'un territori molt poblat, sovint rodejats de multituds curioses, i van seguir una de les rutes principals de correus de l'imperi Ming. Rada comença la seva narració identificant la Xina tant pel nom "Daming", tal com els xinesos l'anomenaven, com pel nom que l'hi havia donat Marco Polo, "Catai", posant fi a segles de confusió. En aquest text, la relació entre els xinesos de Manila i les famílies riques de comerciants de Fujian és evident, així com la competència xinesa per controlar el comerç amb Manila. Els xinesos van rebre l'expedició com una ambaixada tributària, tot i que els espanyols no se'n van adonar. Però, tot i que aquesta imprevista ambaixada tributària tenia poca importància i conseqüència política, representa una font d'interès per entendre els procediments d'una ambaixada tributària a la Xina. L'estat xinès va cobrir totes les despeses del viatge; els visitants van rebre regals en totes les ciutats que visitaven; es veien obligats a desplaçar-se en palanquins per honorar la seva posició; se'ls va invitar a banquets amb espectacles teatrals i musicals en totes les ciutats, grans o petites, per les quals van passar. Rada va observar, sorprès, que fins i tot les sobres dels banquets s'empaquetaven perquè se les poguessin emportar. En reunir-se amb els alts funcionaris, havien de postrar-se i tocar el terra amb el front, si bé als frares els va ser més fàcil seguir la norma que als soldats. Com era habitual per a les ambaixades tributàries, l'expedició passava les nits en les residències dels governants o en les pagodes. Alguns d'aquests edificis es poden identificar, especialment el temple de Kaiyuan de Quanzhou, per la seva barreja única de cultura xinesa i índia. El relat del viatge de Rada, que ocupa més de la meitat de tota la narració, presenta les experiències dels viatgers i revela a càmera lenta l'estructura de la societat local xinesa i el paisatge geogràfic. La segona part ofereix informació sistemàtica sobre la Xina. Per als primers set capítols va utilitzar el llibre que va comprar mentre estava a la Xina. Rada va ser el primer a escriure sobre aquest país, basant-se principalment en fonts xineses. Els altres cinc capítols es fonamenten en les seves observacions i també en el que ja havia après dels xinesos que vivien a les Filipines, que anomenaven "sangleyes". Rada proporciona un resum clar del funcionament de la burocràcia xinesa, de l'organització jeràrquica, tant dels funcionaris com dels territoris, i del marc normatiu que havien de seguir tots els nomenaments, ja que un funcionari no podia treballar allà on havia nascut i cada plaça es limitava a tres anys de durada. Així mateix, lloa el sistema polític xinès perquè no implica l'aristocràcia i descriu la meritocràcia de l'administració pública que l'havia substituït. Però també observa la reticència dels funcionaris vers els comerciants i es queixa que, tot i les seves declaracions de moralitat, "és difícil

tractar amb ells satisfactòriament sense 'untar-los' les mans". A diferència de l'opinió tan positiva dels portuguesos sobre els procediments judicials, Rada no està gaire impressionat amb la justícia xinesa. Dóna informació de primera mà sobre els càstigs que s'apliquen no només als inculpats, sinó també a tota la seva família; el fill, l'esposa i la mare del seu intèrpret Sinsay els van arrestar les autoritats de Fujian quan Sinsay va ser acusat de competició deslleial per la seva relació amb l'ambaixada espanyola. També observa la necessitat indispensable de tenir permisos de trànsit per fer qualsevol viatge i que ningú no pot abandonar la seva regió sense autorització escrita. Presta molta atenció al farragós protocol que utilitzen els mandarins poderosos, sempre precedits de guàrdies armats que utilitzen pals per colpejar qualsevol que se'ls interposi. I conclou que els xinesos estaven fermament dominats per l'aclaparadora presència dels funcionaris. Queda astorat davant les ciutats xineses com aquesta, que estava en l'itinerari de Rada i que es representa en un dibuix del segle XVII. Rada descriu els carrers, llargs i rectes; els rius, travessats per diversos ponts, i les muralles i torres emmerletades que envolten les ciutats.